

ПРАВИЛА ПОВЕДІНКИ У РАЗІ ВИНИКНЕННЯ АВАРІЙНИХ СИТУАЦІЙ, СТИХІЙНИХ ЛИХ ТА НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ

1.1 ПОЖЕЖА

Щорічно внаслідок пожеж гине та страждає значна кількість людей. В дим та попіл перетворюються цінності на мільярди гривень.

Якщо виникла пожежа - рахунок часу йде на секунди. Не панікуйте та остерігайтеся: високої температури, задимленості та загазованості, обвалу конструкцій будинків і споруд, вибухів технологічного обладнання і приладів, падіння обгорілих дерев і провалів. Знайте де знаходяться засоби пожежегасіння та вмійте ними користуватися.

ЗАХОДИ ЩОДО РЯТУВАННЯ ПОТЕРПІЛИХ З БУДИНКІВ, ЯКІ ГОРЯТЬ ТА ПІД ЧАС ГАСІННЯ ПОЖЕЖІ:

- перед тим, як увійти в приміщення, що горить, накрийтеся мокрою ковдрою, будь-яким одягом чи щільною тканиною;
- відкривайте обережно двері в задимлене приміщення, щоб уникнути посилення пожежі від великого притоку свіжого повітря;
- в сильно задимленому приміщенні рухайтесь поповзом або пригинаючись;
- для захисту від чадного газу необхідно дихати через зволожену тканину;
- у першу чергу рятуйте дітей, інвалідів та старих людей;
- пам'ятайте, що маленькі діти від страху часто ховаються під ліжку, в шафу та забиваються у куток;
- виходити із осередку пожежі необхідно в той бік, звідки віє вітер;
- побачивши людину на якій горить одяг, зваліть її на землю та швидко накиньте будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожену) і щільно притисніть до тіла, при необхідності, викличте медичну допомогу;
- якщо загорівся ваш одяг, падайте на землю і перевертайтеся, щоб збити полум'я, ні в якому разі не біжіть - це ще більше роздуває вогонь;
- під час гасіння пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні гідранти, воду, пісок, землю, кошму та інші засоби гасіння вогню;
- бензин, гас, органічні масла та розчинники, що загорілися, гасить тільки за допомогою пристосованих видів вогнегасників, засипайте піском або ґрунтом, а якщо осередок пожежі невеликий, накрийте його азбестовим чи брезентовим покривалом, зволоженою тканиною чи одягом;
- якщо горить електричне обладнання або проводка, вимкніть рубильник, вимикач або електричні пробки, а потім починайте гасити вогонь.

ПОЖЕЖА ЗАСТАЛА ВАС У ПРИМІЩЕННІ:

- ви прокинулись від шуму пожежі і запаху диму, не сідайте в ліжку, а скотіться з нього на підлогу та повзьте під хмарою диму до дверей вашого приміщення, але не відчиняйте їх відразу;
- обережно доторкніться до дверей тильною стороною долоні, якщо двері не гарячі, то обережно відчиніть їх та швидко виходьте, а якщо двері гарячі - не відчиняйте їх, дим та полум'я не дозволять вам вийти;
- щільно закрийте двері, а всі щілини і отвори заткніть будь-якою тканиною, щоб уникнути подальше проникнення диму та повертайтеся поповзом у глибину приміщення і приймайте заходи до порятунку;
- присядьте, глибоко вдихніть повітря, розкрийте вікно, висуньтеся та кричіть "Допоможіть, пожежа!", а якщо ви не в змозі відкрити вікно - розбийте віконне скло твердим предметом та зверніть увагу людей, які можуть викликати пожежну команду;
- якщо ви вибрались через двері, зачиніть їх і поповзом пересувайтеся до виходу із приміщення (обов'язково зачиніть за собою всі двері);
- якщо ви знаходитесь у висотному будинку не біжіть вниз крізь вогнище, а користуйтеся можливістю врятуватися на даху будівлі, використовуйте пожежну драбину, під час пожежі заборонено користуватися ліфтами

У всіх випадках, якщо ви в змозі, викличте пожежну команду (телефон-101).

ПОЖЕЖІ В ЛІСАХ, СТЕПАХ ТА НА ТОРФОВИЩАХ.

Масові пожежі можуть виникати в спеку та при посухах від ударів блискавки, необережного поводження з вогнем, очищення поверхні землі випалюванням сухої трави та з інших причин. Вони можуть викликати ураження людей та тварин, спалах будівель в населених пунктах, дерев'яних мостів, дерев'яних стовпів ліній електромереж та зв'язку, складів нафтопродуктів та інших матеріалів, що горять.

ВИ ОПИНИЛИСЯ У ОСЕРЕДКУ ПОЖЕЖІ:

- не панікуйте та не тікайте від полум'я, що швидко наближається, у протилежний від вогню бік, а долайте крайку вогню проти вітру, закривши голову і обличчя одягом;
- з небезпечної зони, до якої наближається полум'я, виходьте швидко, перпендикулярно напрямку розповсюдження вогню;
- якщо втекти від пожежі неможливо, то вийдіть на відкриту місцевість, ввійдіть у водойму або накрийтеся мокрим одягом і дихайте повітрям, що знаходиться низько над поверхнею землі - повітря тут менш задимлене, рот і ніс при цьому прикривайте одягом чи шматком будь-якої тканини;
- гасити полум'я невеликих низових пожеж можна, забиваючи полум'я гілками листяних порід дерев, заливаючи водою, закидаючи вологим ґрунтом та затоптуючи ногами, будьте обережні в місцях горіння високих дерев, вони можуть завалитися та травмувати вас;
- під час гасіння пожежі, не відходьте далеко від доріг та просік, не випускайте з уваги інших учасників гасіння пожежі, підтримуйте з ними зв'язок за допомогою голосу.

- особливо будьте обережні у місцях торф'яних пожеж, враховуйте, що там можуть створюватися глибокі вирви, тому пересувайтеся, по можливості, перевіряючи палицею глибину слою, що вигорів;
- після виходу із осередку пожежі повідомте місцеву адміністрацію та пожежну службу про місце, розміри та характер пожежі.

1.2 ОЖЕЛЕДИЦЯ

Щорічно Міністерством охорони здоров'я України реєструється сумна статистика травмувань, пов'язаних з ожеледдю: за небезпечний сезон лікарі надають допомогу тисячам громадян, які постраждали на льоду.

Ми пропонуємо вам прості рекомендації, як уберегтися від значних неприємностей у період ожеледиці.

ПЕРЕД ВИХОДОМ ІЗ БУДИНКУ.

- Змайструйте на підошви та каблукі вашого взуття "льодоступи":
 - прикріпіть на каблук перед виходом шматок поролону (за розмірами каблука) або лейкопластиру;
 - наклейте лейкопластир чи ізоляційну стрічку на суху підошву і каблук (хрест-навхрест або східцем) і перед виходом натріть піском (на один - два дні вистачає);
 - натріть наждаковим папером підошву перед виходом, а краще прикріпіть його на підошву (але від води піщини наждакового паперу рано або пізно обсипаються);
 - намажте на підошву клей типу "Момент" та поставте взуття на пісок, після цього сміливо виходьте на вулицю.
- Пам'ятайте, що кращими для льоду є підошви з мікропористої чи іншої м'якої основи та без великих каблуків.
- Людям похилого віку краще в "слизькі дні" взагалі не виходити з будинку. Але якщо потреба змусила, не соромтеся взяти палицю з гумовим наконечником або з шипом. Якщо у вас з собою торба, то вона повинна бути тільки такою, що можна носити через плече. Пам'ятайте, що дві третини травм люди старші 60 років одержують при падінні.
- Прогулянки вагітних жінок в ожеледицю без супроводження -небезпечні для здоров'я.
- Не виходьте без потреби на вулицю, якщо ви слабкі та неспритні. Зачекайте поки не приберуть сніг і не розкидають пісок на обмерзлий тротуар.

ЯК МОЖНА ЗМЕНШИТИ РИЗИК ТРАВМ У ОЖЕЛЕДИЦЮ:

- Будьте наготові про всяк випадок під час ходьби в такі дні - впасти.

- Ходіть не поспішаючи, ноги злегка розслабте в колінах, а ступайте на всю підшву. Руки повинні бути не зайняті торбами. Пам'ятайте, що поспіх збільшує небезпеку слизоті, тому виходьте із будинку не поспішаючи.
- При порушенні рівноваги - швидко присядьте, це найбільш реальний шанс утриматися на ногах.
- Падайте в ожеледицю з мінімальним збитком для свого здоров'я. Відразу присядьте, щоб знизити висоту. У момент падіння стисніться, напружте м'язи, а доторкнувшись до землі, обов'язково перекотіться - удар, спрямований на вас, розтягнеться і витратить свою силу при обертанні.
- Не тримайте руки в кишенях - це збільшує можливість не тільки падіння, але і більш важких травм, особливо переломів.
- Обходьте металеві кришки люків. Як правило, вони покриті льодом. Крім того, вони можуть бути погано закріплені і перевертатися, що додає травмувань.
- Не прогулюйтеся з самого краю проїжджої частини дороги. Це небезпечно завжди, а на слизьких дорогах особливо. Можна впасти та вилетіти на дорогу, а автомобіль може виїхати на тротуар.
- Не перебігайте проїжджу частину дороги під час снігопаду та у ожеледицю. Пам'ятайте, що у ожеледицю значно збільшується гальмовий шлях машини і падіння перед автомобілем, що рухається, приводить як мінімум до каліцтв, а можливо і до загибелі.
- Небезпечні прогулянки в ожеледицю в нетверезому стані. У стані сп'яніння травми частіше всього важкі, всупереч переконанню, що п'яний падає завжди вдало. У стані сп'яніння люди не так чутливі до болю і при наявності травми своєчасно не звертаються до лікаря, що завдає згодом додаткові проблеми та неприємності.
- Якщо ви впали і через деякий час відчули біль в голові, нудоту, біль в суглобах, утворилися пухлини - терміново зверніться до лікаря в травмпункт, інакше можуть виникнути ускладнення з поганими наслідками.
- Тримайтеся подалі від будинків - ближче до середини тротуару. Взимку, особливо в містах, дуже велику небезпеку являють собою бурульки. Найбільшу небезпеку бурульки становлять у період танення льоду та снігу.

1.3 ТОНКИЙ ЛІД

Запам'ятайте! Лід може підвести нас восени, взимку і навесні. Ці заходи дозволять вам знизити ризик від небезпеки на льоду.

ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ НА ЛЬОДУ

- Знайдіть для початку стежку або сліди на льоду. Якщо їх немає, позначте з берега маршрут свого руху.
- Подивіться задалегідь, чи немає підозрілих місць:
 - лід може бути неміцним біля стоку води (наприклад, із ферми або фабрики);

- тонкий або крихкий лід поблизу кущів, очерету, під кучугурами, у місцях, де водорості вмерзли у лід;
 - обминайте ділянки, покриті товстим прошарком снігу - під снігом лід завжди тонший;
 - тонкий лід і там, де б'ють ключі, де швидкий плин або струмок впадає в річку;
 - особливо обережно спускайтеся з берега: лід може нещільно з'єднуватися із сушею, можливі тріщини, під льодом може бути повітря.
- Візьміть з собою палицю для того, щоб перевіряти міцність льоду. Якщо після першого удару палицею на ньому з'являється вода, лід пробивається, негайно повертайтеся на те місце, звідки ви прийшли. Причому перші кроки треба робити, не відриваючи підшви від льоду.
 - Ні в якому разі не перевіряйте міцність льоду ударом ноги. Інакше вам доведеться з'ясовувати, наскільки добре ви запам'ятали і засвоїли цю пораду.
 - Пошукайте, чи немає вже прокладеної лижні, якщо ви на лижах. Якщо немає і вам треба її прокласти, кріплення лиж відстебніть (щоб, у крайньому випадку, швидко від них позбутися), палиці тримайте в руках, але петлі лижних палиць не кидайте на кисті рук. Рюкзак повісьте лише на одне плече, а краще волочіть на мотузці на 2-3 метра позаду. Якщо ви йдете групою, відстань між лижниками (та й пішоходами) не скорочуйте менше, ніж на 5 метрів.
 - Пробийте лунки по різні боки переправи, щоб виміряти товщину льоду, (рекомендується відстань між ними п'ять метрів) і проміряйте їх. Майте на увазі, що лід складається з двох прошарків - верхнього (каламутного) і нижнього (прозорого і міцного). Виміряти точну товщину, можна лише знявши спочатку верхній (каламутний) прошарок від снігового, зовсім уже неміцного льоду.
 - Безпечним вважається лід: для одного пішоходу - лід зеленуватого відтінку, товщиною не менше 7 сантиметрів; для обладнання ковзанки - не менше 10-12 сантиметрів (масове катання - 25 сантиметрів); масова переправа пішки може бути організована при товщині льоду не менше, ніж 15 сантиметрів.
 - Катайтеся на ковзанах лише у перевірених та обладнаних місцях.
 - Якщо лід почав тріщати та з'явилися характерні тріщини - негайно повертайтеся. Не біжіть, а відходьте повільно, не відриваючи ступні ніг від льоду.
 - Твердо засвойте, що зимова підлідна ловля риби потребує особливо суворого дотримання правил поведінки, це диктує багаторічний досвід не самих щасливих рибалок:
 - не пробивайте поруч багато лунок;
 - не збирайтеся великими групами на одному місці;
 - не пробивайте лунки на переправах;
 - не ловіть рибу поблизу вимоїн та занадто далеко від берега, яке б клювання там не було;

- завжди майте під рукою міцну мотузку 12-15 метрів;
- тримайте поруч з лункою дошку або велику гілку.

ЯКЩО ВИ ПРОВАЛИЛИСЯ НА ЛЬОДУ РІЧКИ АБО ОЗЕРА

- Широко розкиньте руки по крайкам льодового пролому та утримуйтеся від занурення з головою. Дійте рішуче і не лякайтеся, тисячі людей провалювалися до вас і врятувалися.
- Намагайтеся не обламувати крайку льоду, без різких рухів вибирайтеся на лід, наповзаючи грудьми і по черзі витягаючи на поверхню ноги. Головне - пристосовувати своє тіло для того, щоб воно займало найбільшу площу опори.
- Вибравшись із льодового пролому, відкотіться, а потім повзьте в той бік, звідки ви прийшли і де міцність льоду, таким чином, перевірена. Незважаючи на те, що вогкість і холод штовхають вас побігти і зігрітися, будьте обережні до самого берега, а там не зупиняйтеся, поки не опинитеся в теплі.
- Якщо на ваших очах на льоду провалилася людина, негайно сповістіть, що йдете на допомогу. Підкладіть під себе лижі, дошку, фанеру (це збільшить площу опори) і повзьте на них. Наближайтесь до ополонки тільки повзком, широко розкидаючи при цьому руки. До самого краю ополонки не підповзайте, інакше у воді опиняться вже двоє. Ремені, шарфи, дошка, жердина, санки або лижі допоможуть врятувати людину. Кидати пов'язані ремені, шарфи або дошки треба за 3-4 метра.
- Якщо ви не один, тоді узявши один одного за ноги, лягайте на лід ланцюжком і рухайтеся до пролому. Дійте рішуче і швидко - постраждалий швидко мерзне в крижаній воді, мокрий одяг тягне його донизу.
- Подавши постраждалому підручний засіб порятунку, витягайте його на лід і повзьте з небезпечної зони. Потім укрийте його від вітру і якнайшвидше доставте в тепле місце, розітріть, переодягніть в сухий одяг і напоїть чаєм.

Пам'ятайте: відправлятися на водойми поодиноці небезпечно!

1.4 ПОВІНЬ, ПАВОДОК

Фактори небезпеки повеней та паводків: руйнування будинків та будівель, мостів; розмив залізничних та автомобільних шляхів; аварій на інженерних мережах; знищення посівів; жертви серед населення та загибель тварин.

Внаслідок повені, паводку починається просідання будинків та землі, виникають зсуви та обвали.

ДІЇ У ВИПАДКУ ЗАГРОЗИ ВИНИКНЕННЯ ПОВЕНІ, ПАВОДКА:

- Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та інструкції про порядок дій, не користуйтеся без потреби телефоном, щоб він був вільним для зв'язку з вами.
- Зберігайте спокій, попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.

- Дізнайтеся у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування місце збору мешканців для евакуації та готуйтеся до неї.
- Підготуйте документи, одяг, найбільш необхідні речі, запас продуктів харчування на декілька днів, медикаменти. Складіть все у валізу. Документи зберігайте у водонепроникному пакеті.
- Від'єднайте всі споживачі електричного струму від електромережі, вимкніть газ.
- Перенесіть більш цінні речі та продовольство на верхні поверхи або підніміть на верхні полиці.
- Переженіть худобу, яка є у вашому господарстві, на підвищену місцевість.

Дії в зоні РАПТОВОГО ЗАТОПЛЕННЯ ПІД ЧАС ПОВЕНІ, ПАВОДКА:

- Зберігайте спокій, уникайте паніки.
- Швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі.
- Надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
- По можливості негайно залишіть зону затоплення.
- Перед виходом з будинку вимкніть електро- та газопостачання, загасіть вогонь у грубах. Зачиніть вікна та двері, якщо є час - закрийте вікна та двері першого поверху дошками (щитами).
- Відчиніть хлів - дайте худобі можливість рятуватися.
- Підніміться на верхні поверхи. Якщо будинок одноповерховий - займіть горішні приміщення.
- До прибуття допомоги залишайтеся на верхніх поверхах, дахах, деревах чи інших підвищеннях, сигналізуйте рятувальникам, щоб вони мали змогу швидко вас знайти.
- Перевірте чи немає поблизу постраждалих, надайте їм, по можливості, допомогу.
- Потрапивши у воду, зніміть з себе важкий одяг і взуття, відшукайте поблизу предмети, якими можна скористатися до одержання допомоги.
- Не переповнюйте рятувальні засоби (катери, човни, плоту та інше).

Дії ПІСЛЯ ПОВЕНІ, ПАВОДКА:

- Переконайтесь, що ваше житло не отримало внаслідок повені ніяких ушкоджень та не загрожує заваленням, відсутні провалини в будинку і навколо нього, не розбите скло і немає небезпечних уламків та сміття.
- Не користуйтесь електромережею до повного осушення будинку.
- Обов'язково кип'ятіть питну воду, особливо з джерел водопостачання, які були підтоплені.

- Просушіть будинок, проведіть ретельне очищення та дезинфекцію забрудненого посуду і домашніх речей та прилеглої до будинку території.
- Здійснюйте осушення затоплених підвальних приміщень поетапно, з розрахунку 1/3 об'єму води на добу.
- Електроприладами можна користуватися тільки після їх ретельного просушування.
- Заборонено вживати продукти, які були підтоплені водою під час повені. Позбавтеся від них та від консервації, що була затоплена водою і отримала ушкодження.
- Все майно, що було затопленим, підлягає дезинфекції.
- Дізнайтеся у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

1.5 ПРОГУЛЯНКА У ЛІС

ПІДГОТОВКА ДО ПОДОРОЖІ У ЛІС

- Повідомте про те, куди ви збираєтесь. Якщо поблизу нікого немає - залишіть записку з повідомленням (дата, час відправлення, кількість людей, що йдуть разом з вами, напрямок подорожі і приблизний час повернення).
- Візьміть собі за правило - перед мандрівкою чи походом до лісу, подивитися карту або хоча б намальований від руки план місцевості та запам'ятати орієнтири.
- Одягніть зручний одяг та взуття. Вони повинні підходити для місцевості та погодних умов. Запам'ятайте - погодні умови можуть змінитися дуже швидко.
- Одягніть дітей в яскравий кольоровий одяг - він буде більш помітним у разі розшуку їх.
- Переконайтеся, що все ваше спорядження - у доброму, робочому стані. Якщо ви сумніваєтесь брати ту чи іншу річ, пам'ятайте - зайва вага буде вам заважати.

У ЛІСІ

- Встановіть між собою сигнали, щоб не загубити один одного у лісі, особливо на випадок несподіванок - свистом або голосом.
- Запам'ятовуйте орієнтири під час руху у лісі. Щоб не заблукати - лишайте примітки. Без зорових орієнтирів людина в лісі починає кружляти.
- Виберіть місце для вогнища та обладнайте його. Ніколи не залишайте вогнище без догляду. Незагашене вогнище може бути причиною лісової пожежі.
- Ніколи не пийте воду з річок та озер. Найбільш надійні джерела води - струмки. Поблизу місць, де ви побачите мертвих рибу чи тварин, взагалі не можна навіть мити руки.
- Будьте обережні, у лісі може бути болотиста місцевість - обходьте її. Болотною водою також не можна користуватися. Поблизу болота, як правило, водиться багато гадюк.

- Пам'ятайте - збирати можна тільки ті гриби та ягоди, які ви добре знаєте. Щоб уникнути отруєння ними, ніколи не куштуйте сирих грибів; ніколи не збирайте гриби та ягоди поблизу транспортних магістралей, навіть їстівні гриби в тих місцях - отруйні.
- Уникайте диких тварин. Пам'ятайте що небезпечними можуть бути і лось, і олень, і лисиця - у людей і тварин близько 150 спільних хвороб. Тварини нападають на людину - якщо вони поранені, перелякані несподіванкою або захищають своє потомство. При явно агресивному поведженні тварин можна використовувати як засіб захисту - вогонь або стукати палицею об дерево.
- Уникайте додаткових неприємностей з тваринами, особливо у нічний час - ніколи не залишайте їжу у вашому наметі або поряд з місцем вашого відпочинку, краще покладіть її на дерево; недоїдки їжі закопайте подалі від місця відпочинку.
- Будьте обережні при зустрічі зі зміями. У випадку зміїного укусу терміново видавіть з ранки краплі крові з отрутою та висмоктуйте впродовж півгодини, весь час спльовуючи. Цього не можна робити при наявності ранок на губах та у роті. Потім необхідно накласти щільну пов'язку вище місця укусу та негайно дістатися до лікарні.
- В лісі, особливо навесні, багато кліщів, які можуть причепитися до тіла. Якщо вас укусив кліщ, треба не пробувати виколупати його, а якнайшвидше дістатися до лікарні.
- Якщо ви опинилися біля поламаних дерев - не затримуйтеся. Вони спираються одне на одне і можуть впасти, особливо під час вітру.
- Не ховайтеся під високими деревами та не залишайтеся на галявині під час зливи з блискавкою, бо блискавка може вдарити у найвище місце.
- Ніколи не пірнайте у незнайомому місці у водойму. Спочатку обстежте і переконайтеся у відсутності схованих під водою перешкод (каміння, залізяки та гострі гілки або мілководдя). Уникайте води зі швидкою течією. Ніколи не плавайте наодинці.
- Будьте обережні. Взимку водойма вкривається кригою - ходити по ній небезпечно. Навесні, коли крига темна, на неї ступати не можна - вона дуже ламка

1.6 ЯКЩО ВИ ЗАБЛУКАЛИ У ЛІСІ

- Зберігайте спокій та уникайте паніки. Якщо ви панікуєте - думати логічно неможливо.
- Негайно зупиніться і присядьте. І не робіть більше жодного кроку, не подумавши. Думати можна тільки про одне, як дістатися того місця, звідки починається знайомий шлях.
- Пригадайте останню прикмету на знайомій частині шляху і постарайтеся простежити до неї дорогу. Якщо це не вдається, пригадайте знайомі орієнтири, найкраще - залізницю, судноплавну ріку, шосе. Прислухайтеся. При відсутності знайомих орієнтирів, стежок і доріг виходьте "на воду" - униз за течією. Струмок виведе до ріки, ріка - до людей. Якщо орієнтирів немає, залізьте на найвище дерево - погляд з висоти допомагає краще зорієнтуватися.
- Існує багато способів визначення сторін горизонту:

- за допомогою компаса: стрілка компаса завжди показує напрям на північ;
 - за положенням Сонця: в основі приблизного визначення лежить врахування часу визначення. При цьому виходять з того, що у північній півкулі Сонце приблизно знаходиться: о 7 годині - на сході, напрям тіні показує на захід; о 13 годині - на південь, тіні від предметів найкоротші і їх напрям завжди показує на північ; о 19 годині - на західі.
 - за Сонцем та годинником - тримайте годинник в горизонтальному положенні, поверніть його так, щоб годинна стрілка була направлена на сонце. Пряма, що ділить кут навпіл між годинною (малою) стрілкою та напрямом від центра годинника на цифру "1" циферблата, покаже напрямок на південь
 - за Полярною зіркою - напрямок на Полярну зірку завжди відповідає напрямку на північ. Знайдіть сузір'я Великої Ведмедиці, яке має вигляд ковша із семи яскравих зірок, а потім подумки проведіть пряму лінію через дві крайні зірки "ковша" і відкладіть на ній приблизно п'ять відрізків, що дорівнюють відстані між двома зірками. Наприкінці лінії і буде зірка, що майже нерухомо "висить" цілий рік над Північним полюсом та показує напрямок на північ.
 - за Місяцем. Опівночі у своїй першій чверті ("I") Місяць знаходиться на заході, у повний Місяць - на півдні, в останній чверті ("III") - на сході;
 - існують і менш точні прикмети, що дозволяють вибрати вірний напрямок. Мурашники завжди розташовуються з південного боку дерева, пенька або куща. Кора більшості дерев з північної сторони грубіша, іноді покрита мохом; якщо мох росте по всьому стволу, його найбільше з північної сторони, особливо поблизу коріння. Річні кільця на пні спиляного дерева розташовані нерівномірно - із південної сторони вони звичайно товщі. Просіки у великих лісових масивах завжди зорієнтовані у напрямку північ - південь або схід - захід.
- Правильно користуйтеся вогнем. Він є одним з основних засобів виживання в лісі. За допомогою вогню ви можете зберегти тепло, сушити одяг і подавати сигнали. Завжди тримайте сірники у водонепроникному пакеті.
 - Уникайте переохолодження. Воно трапляється, коли людина не звертає уваги на холод та не має відповідного одягу і захисту.
 - Використовуйте навички та вміння будування схованок (буда, навіс, намет і інш.) або користуйтеся природними печерами. Це допоможе виживанню у лісі, забезпечить вам захист і тепло.
 - Бережіть та економно використовуйте воду. Вона більш важлива для вашого виживання, ніж їжа.
 - Запам'ятайте! Діти повинні знати, що вони не будуть покарані за те, що заблукали. Були випадки, коли діти ховалися від шукачів через те, що боялися бути покараними.
 - Навчайте дітей, що необхідно вибрати велике дерево (або якийсь інший об'єкт) біля примітного місця і знаходитися там. Повідомте дітей про необхідність кричати на шуми, що лякають їх. Якщо це звірі, вони злякаються та підуть геть. Це також допоможе швидше знайти їх тим, хто буде їх шукати.

Пам`ятайте! Куди б ви не пішли і де б не перебували, ви можете опинитись у екстремальних умовах. Тому:

- знайте приблизно свій шлях мандрівки;
- майте при собі засоби визначення напрямків сторін горизонту;
- майте одяг придатний для будь-яких погодних умов;
- майте достатньо їжі, води, сірників, речей та засобів для захисту свого життя.

1.7 ЯК УБЕРЕГТИСЯ ВІД УДАРУ БЛИСКАВКИ

Ураження блискавкою досить не часте явище. Воно складає десятимільйонну долю ризику. Але нинішнього року вже зафіксовані кілька випадків. Щоб знизити ризик під час грози на відкритій місцевості не можна ховатися під високі дерева, особливо поодинокі.

Що цікаво: найбільш небезпечними з них є дуб, тополя, ялина та сосна. Дуже рідко блискавка влучає у вербу і клен, а найменш вірогідна її атака на кущі.

На відкритому просторі краще присісти у суху яму, траншею. Тіло повинно мати якнайменше точок дотику із землею.

Не потрібно бігти.

А у горах маємо уникати різних виступів і підвищень. Небезпечними можуть бути і металеві предмети, тож не варто перебувати поряд із ними, не потрібно купатися під час грози.

Тому якщо людина не розгубиться і згадає ці поради, її обмине навіть та десятимільйонна доля ризику, яку таїть у собі блискавка. Бо, як кажуть у народі, береженого і Бог береже.

1.8 ОБЕРЕЖНО - ГРИБИ!

Гриби - це дарунок лісу, але водночас вони є небезпечним продуктом харчування, який може привести до отруєння, а іноді й смерті. Отруєння організму викликають токсини, алкалоїди та сполучення важких металів, які містяться в грибах. Прикро, що багато людей висновки робить лише на основі свого гіркого досвіду.

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ОТРУЄНЬ:

- вживання отруйних грибів;
- неправильне приготування умовно їстівних грибів;
- вживання старих або зіпсованих їстівних грибів;
- вживання грибів, що мають двійників або змінилися внаслідок мутації (навіть білі гриби і підберезники мають своїх небезпечних двійників).

Симптоми отруєння: нудота, блювота, біль у животі, посилене потовиділення, зниження артеріального тиску, судоми, мимовільне сечовиділення, проноси, розвиток симптомів серцево-судинної недостатності.

Щоб запобігти отруєння грибами, ми рекомендуємо Вам заходи та правила, які необхідні для виконання кожній людині, дотримуйтесь їх.

ЗАСТЕРІГАЄМО!

- Купуйте гриби тільки у відведених для їх продажу місцях (магазинах, теплицях, спеціалізованих кіосках), особливо уникайте стихійних ринків.
- Збирайте і купуйте тільки гриби, про які вам відомо, що вони їстівні.
- Не збирайте гриби:
 - якщо не впевнені, що знаєте їх - якими б апетитними вони не здавалися;
 - поблизу транспортних магістралей, на промислових пустирях, колишніх смітниках, в хімічно та радіаційно небезпечних зонах;
 - невідомі, особливо з циліндричною ніжкою, у основі якої є потовщення "бульба", оточене оболонкою;
 - з ушкодженою ніжкою, старих, в'ялих, червивих або ослизливих;
 - ніколи не збирайте пластинчаті гриби, отруйні гриби маскуються під них;
 - "шампіньйони" та "печериці", у яких пластинки нижньої поверхні капелюшка гриба білого кольору.
- Не порівнюйте зібрані чи придбані гриби із зображеннями в різних довідниках, - вони не завжди відповідають дійсності.
- Не куштуйте сирі гриби на смак.
- Ще раз перевірте вдома гриби, особливо ті, які збирали діти. Усі сумнівні - викидайте. Нижню частину ніжки гриба, що забруднена ґрунтом - викидайте. Гриби промийте, у маслюків та мокрух зніміть з капелюшка слизьку плівку.
- Гриби підлягають кулінарній обробці в день збору, інакше в них утворюється трупна отрута.
- При обробці кип'ятіть гриби 7-10 хвилин у воді, після чого відвар злийте. Лише тоді гриби можна варити або смажити.
- Обов'язково вимочіть або відваріть умовно їстівні гриби, які використовують для соління, - грузді, вовнянки та інші, котрі містять молочний сік, тим самим позбудетесь гірких речовин, які уражають слизову оболонку шлунку.
- Не пригощайте ні в якому разі грибами дітей, літніх людей та вагітних жінок.
- Гриби (зеленушка, синяк-дубовик, та деякі інші) містять отруйні речовини, які у шлунку не розчиняються. У взаємодії із алкоголем отрута розчиняється та викликає бурхливе отруєння.

- Значна кількість грибів, які досі вважались їстівними, містять мікродози отруйних речовин. Якщо вживати їх декілька днів підряд - також може статись отруєння.
- Суворо дотримуйтеся правил консервування грибів. Неправильно приготовлені консервовані гриби можуть викликати дуже важке захворювання - ботулізм. Гриби, які довго зберігалися, обов'язково прокип'ятіть 10-15 хвилин.
- **УВАГА!** Ні в якому разі не довіряйте таким помилковим тлумаченням:
 - "Усі їстівні гриби мають приємний смак".
 - "Отруйні гриби мають неприємний запах, а їстівні -приємний".
 - "Усі гриби в молодому віці їстівні".
 - "Личинки комах, черви й равлики не чіпають отруйних грибів".
 - "Опущена у відвар грибів срібна ложка або срібна монета чорніє, якщо в каструлі є отруйні гриби".
 - "Цибуля або часник стають бурими, якщо варити їх разом з грибами, серед яких є отруйні".
 - "Отрута з грибів видалається після кип'ятіння протягом кількох годин".
 - "Сушка, засолювання, маринування, теплової кулінарної обробки знешкоджують отруту в грибах".
- Первинні ознаки отруєння (нудота, блювота, біль у животі, пронос) - з'являються через 1-4 години після вживання грибів, в залежності від виду гриба, віку та стану здоров'я потерпілого, кількості з'їдених грибів.

Біль та нападки нудоти повторюються декілька разів через 6-48 годин, а смерть настає через 5-10 днів після отруєння.

ПЕРША ДОПОМОГА ПРИ ОТРУЄННІ ГРИБАМИ.

- Викличте "Швидку медичну допомогу".
- Одночасно, не очікуючи її прибуття, негайно промийте шлунок: випийте 5-6 склянок кип'яченої води або блідо-рожевого розчину марганцівки; нажміть пальцями на корінь язика, щоб викликати блювоту; прийміть активоване вугілля (4-5 пігулок), коли промивні води стануть чистими.
- Після надання первинної допомоги: дайте випити потерпілому міцний чай, каву, або злегка підсолену воду, відновіть тим самим водно-сольовий баланс; покладіть на живіт і до ніг потерпілого грілки для полегшення його стану.
- З'ясуйте, хто вживав разом із постраждалим гриби, проведіть профілактичні заходи.

ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ:

- Вживати будь-які ліки та їжу, а надто ж алкогольні напої, молоко, - це може прискорити всмоктування токсинів грибів у кишечнику. Займатися будь-якими іншими видами самолікування.

Запам'ятайте: Отруєння грибами дуже важко піддається лікуванню. Настійно радимо всім! Не збирайте та не їжте гриби зовсім. Без грибів можна прожити.

1.9 СИЛЬНИЙ ВІТЕР, ВКЛЮЧАЮЧИ ШКВАЛИ ТА СМЕРЧІ

Сильні вітри, шквали та смерчі - стихійне лихо, яке виникає в будь-яку пору року.

Синоптики відносять їх до надзвичайних подій із помірною швидкістю поширення, тому частіше всього вдається оголосити штормове попередження.

Фактори небезпеки сильних вітрів, шквалів та смерчів: травмування, а інколи і загибель людей; руйнування інженерних споруд та систем життєзабезпечення, доріг та мостів, промислових і житлових будівель, особливо їх верхніх поверхів і дахів; перекидання телеграфних стовпів, виривання дерев та утворення завалів; знищення садів та посівів на полях.

Сильні вітри, як правило супроводжуються зливами, що призводять до затоплень місцевості.

ДІЇ ПРИ ЗАГРОЗІ СТИХІЙНОГО ЛИХА ТА ОТРИМАННІ ШТОРМОВОГО ПОПЕРЕДЖЕННЯ:

- Уважно слухайте інформацію по телевізору та радіоприймачу про обстановку (час, напрямок руху та силу вітру), рекомендації про порядок дій.
- Зберігайте спокій, попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Підготуйте документи, одяг та зберіть найбільш необхідні й цінні речі, невеликий запас продуктів харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик, приймач на батареях.
- Підготуйтеся до відключення електромережі, закрийте газові крани, загасіть вогонь у грубах.
- Приберіть майно з двору та балконів у будинок (підвал), обріжте сухі дерева, що можуть завдати шкоди вашому житлу, машину поставте у гараж.
- Поставте на підлогу речі, які можуть впасти і спричинити травми. Не ставте ліжко біля вікна з великими шибками.
- Щільно закрийте вікна, двері, горищні люки і вентиляційні отвори; віконне скло заклейте, по можливості, захистіть віконницями або щитами.
- Навчіть дітей, як діяти під час стихійного лиха. Не відправляйте їх у такі дні у дитячий садок та школу.
- Перейдіть у більш стійку капітальну будівлю, сховайтеся в підвалі або віддаленому від дерев і будинків погребі.
- Худобу поставте у капітальному хліві, двері та ворота міцно зачиніть.
- Якщо ви у човні та отримали штормове попередження або бачите наближення поганої погоди, негайно пливіть до берега.

ДІЇ ПІД ЧАС СТИХІЙНОГО ЛИХА:

- Зберігайте спокій, уникайте паніки, при необхідності надайте допомогу інвалідам, дітям, людям похилого віку та сусідам.
- Закрийте вікна та відійдіть від них подальше.
- Загасіть вогонь у грубах, вимкніть електро- та газо- постачання.
- Зберіть документи, одяг та найбільш необхідні та цінні речі, продукти харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, ліхтарик, приймач на батарейках.
- Перейдіть у безпечне місце. Сховайтесь у внутрішніх приміщеннях - коридорі, ванній кімнаті, коморі або та підвалі. Ввімкніть приймач, щоб отримувати інформацію.
- Не намагайтесь перейти в іншу будівлю - це небезпечно.
- Не користуйтеся ліфтами. Електромережу можуть раптово вимкнути.
- Обминайте хиткі будівлі та будинки з хитким дахом, якщо лихо застало вас на вулиці. Вони руйнуються дуже швидко. По можливості заховайтесь в підвал найближчого будинку.
- Якщо ви на відкритій місцевості, притисніться до землі на дні будь-якого заглиблення (яру, канави, кювету), захищаючи голову одягом чи гілками дерев.
- Зупиніться, якщо ви їдете автомобілем. Не ховайтесь у ньому, а виходьте і швидко ховайтесь у міцній будівлі або на дні будь-якого заглиблення.
- Уникайте різноманітних споруд підвищеного ризику, мостів, естакад, трубопроводів, ліній електромереж, водойм, потенційно небезпечних промислових об'єктів та дерев.
- Не наближайтесь до води подивитися на шторм, сильні вітри здійснюють величезні хвилі на морі, які накочуються на берег. Ви можете загинути.

ДІЇ ПІСЛЯ СТИХІЙНОГО ЛИХА:

- Зберігайте спокій, заспокойте дітей та тих, хто отримав психічну травму в результаті лиха, оцініть ситуацію. Допоможіть, по можливості, постраждалим, викличте медичну допомогу тим, хто її потребує.
- Переконайтесь, що ваше житло не отримало ушкоджень. Перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання. Обов'язково кип'ятіть питну воду.
- Не користуйтеся відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними приладами, газовими плитами і не вмикайте їх до того часу, доки не будете впевнені, що немає витoku газу. Перевірте, чи не існує загрози пожежі. При необхідності сповістіть пожежну охорону. Не користуйтеся телефоном, окрім як для повідомлення про серйозну небезпеку
- Не користуйтеся ліфтами. Електромережу можуть вимкнути.
- Не виходьте відразу на вулицю - після того, як вітер стих, через кілька хвилин шквал може повторитися.
- Будьте дуже обережні, виходячи з будинку. Остерігайтесь: частин конструкцій та предметів, які нависають на будівлях; обірваних дротів від ліній електромереж; розбитого скла та інших джерел небезпеки.

- Тримайтеся подалі від будинків, стовпів електромереж, високих парканів та іншого. Не поспішайте з оглядом міста, не відвідуйте зони руйнувань, якщо там не потрібна ваша допомога.
- Дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

1.10 ЗСУВ

Причиною зсуву може бути: перезволоження ґрунту дощовими опадами, танення снігів, землетруси, підмив схилів та непродумана діяльність людини (вибухові та земляні роботи, вирубка лісу на схилах пагорбів та інше). Активізація зсувів залежить від інтенсивності постачання ґрунту підземними та поверхневими водами. Об'єм ґрунту, який зміщується під час зсуву, може становити від декількох сотень до тисяч мільйонів кубометрів, а швидкість коливається від декількох метрів на рік до декількох метрів на секунду.

Яких небезпек слід очікувати від зсувів: руйнування і завалення житлових та виробничих будівель, потенційно небезпечних об'єктів, інженерних та дорожніх споруд, магістральних трубопроводів та ліній електромереж, систем життєзабезпечення, а також травмування та загибель людей. Крім того, зсуви створюють умови для перекриття рік, внаслідок чого можуть виникати катастрофічні паводки.

ГОТУЙТЕСЯ ДО ВИНИКНЕННЯ ЗСУВУ:

- Уважно слухайте та вивчайте інформацію про обстановку, можливі місця та приблизні межі зсувів, а також інструкції про порядок дій у випадку загрози виникнення зсуву. Це особливо необхідно знати тим, у кого будівлі розташовані: на височині, на схилах або у підніжжя гір та пагорбів; навколо глибоких ярів.
- Повідомте при появі ознак зсуву органи місцевого самоврядування та органи цивільної оборони. Ознакою зсуву є заклинювання дверей та вікон будівель, просочування води на зсувонебезпечних схилах та зміщення ґрунту.
- Зберігайте спокій, уникайте паніки.

ДІЇ ПІД ЧАС ЗСУВУ:

- При отриманні інформації про дане стихійне лихо, дійте залежно від ступеня загрози та швидкості зміщення зсуву.
- Зберігайте спокій, уникайте паніки.
- Підготуйтеся до евакуації, з'ясуйте у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування місце збору мешканців для евакуації.
- При наявності часу та незначній швидкості руху зсуву (декілька метрів на місяць): по можливості вивозьте своє майно у раніше намічене місце; відключіть всі мережі постачання; щільно закрийте вікна, двері, горищні люки і вентиляційні отвори; шиби, по можливості, захистіть віконницями або щитами.

- Дійте негайно! Терміново евакууйтеся у безпечне місце при швидкості руху зсуву понад 0,5-1,0 метра на добу.
- Попередьте сусідів, надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
- Швидко одягніться, візьміть документи та зберіть найбільш цінні і необхідні речі, невеликий запас продуктів харчування на декілька днів, ліки, кишеньковий ліхтарик та радіоприймач на батарейках.
- Від'єднайте електроприлади від електромережі, вимкніть газ та систему нагрівання, загасіть вогонь у печах.
- Не користуйтеся ліфтом. Його може заклинити від перекосу будинку.
- Виведіть худобу на більш безпечну місцевість, а якщо немає часу, відчиніть хлів - дайте худобі можливість рятуватися.

ДІЇ ПІСЛЯ ЗСУВУ:

- Зберігайте спокій, оцініть ситуацію.
- Допоможіть, по можливості, постраждалим, викличте медичну допомогу для тих, хто її потребує. Допоможіть при необхідності рятувальникам у відкопуванні та визволенні постраждалих із завалів.
- Переконайтесь, що ваше житло не отримало ушкоджень. Будьте дуже обережні, може статися раптове обвалення.
- Перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання.
- Перевірте чи немає загрози пожежі. Не користуйтеся відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними приладами, газовими плитами і не вмикайте їх до того часу, доки не будете впевнені, що немає витoku газу.
- Не користуйтеся без потреби телефоном, щоб він був вільним для зв'язку з вами.
- З'ясуйте у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

1.11 ОБЕРЕЖНО - РТУТЬ!

Ртуть - метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах легко рухома рідина, що при ударі поділяється на дрібні кульки, у 13,5 разів важча за воду. Температура плавлення -38,870С. З підвищенням температури випаровування ртуті збільшується. Пари ртуті та її сполуки дуже отруйні.

З попаданням до організму людини через органи дихання, ртуть акумулюється та залишається там на все життя.

Встановлено максимально припустиму концентрацію парів ртуті: для житлових, дошкільних, учбових і робочих приміщень - 0,0003 мг/м³; для виробничих приміщень - 0,0017 мг/м³. Концентрація парів ртуті в повітрі понад 0,2 мг/м³ викликає гостре отруєння організму людини.

Симптоми гострого отруєння проявляються через 8-24 години: починається загальна слабкість, головна біль та підвищується температура; згодом - болі в животі, розлад шлунку, хворіють ясна.

Хронічне отруєння є наслідком вдихання малих концентрацій парів ртуті протягом тривалого часу. Ознаками такого отруєння є: зниження працездатності, швидка стомлюваність, послаблення пам'яті і головна біль; в окремих випадках можливі катаральні прояви з боку верхніх дихальних шляхів, кровотечі ясен, легке тремтіння рук та розлад шлунку. Тривалий час ніяких ознак може й не бути, але потім поступово підвищується стомлюваність, слабкість, сонливість; з'являються - головна біль, апатія й емоційна нестійкість; порушується мовлення, тремтять руки, повіки, а у важких випадках - ноги і все тіло. Ртуть уражає нервову систему, а довгий вплив її викликає навіть божевілля.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПРИ РОЗЛИВІ РТУТІ У ПРИМІЩЕННІ.

ЯКЩО У ПРИМІЩЕННІ РОЗБИТО РТУТНОГО ГРАДУСНИКА:

- виведіть з приміщення всіх людей, у першу чергу дітей, інвалідів, людей похилого віку;
- відчиніть настіж усі вікна у приміщенні;
- максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;
- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
- негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки і відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1 літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку. Банку щільно закрийте кришкою. Використання пілососу для збирання ртуті - забороняється.
- вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 літрів води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 літрів води);
- зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями і провітрюйте протягом трьох діб;
- утримуйте в приміщенні, по можливості, температуру не нижче 18-20°C для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;
- вичистіть та промийте міцним, майже чорним розчином марганцівки підшви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

ЯКЩО РТУТІ РОЗЛИТО БІЛЬШЕ, НІЖ У ГРАДУСНИКУ

- зберігайте спокій, уникайте паніки;
- виведіть з приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку - вони підлягають евакуації в першу чергу;
- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
- відчиніть настіж усі вікна ;
- ізолюйте максимально забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;

- швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;
- вимкніть електрику та газ, загасіть вогонь у грубах перед виходом з будинку;
- негайно викликайте фахівців через місцевий державний орган з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення. У крайньому випадку - зателефонуйте в міліцію.

Боротьба з великою кількістю ртуті та її парів дуже складна. Хіміки називають її демеркуризацією.

Демеркуризація проводиться двома способами:

- хіміко-механічним - механічний збір кульок ртуті з подальшою обробкою забрудненої поверхні хімічними реагентами (після такого способу обробки приміщення потребує посиленого провітрювання);
- механічним - механічний збір кульок ртуті з поверхні з наступною заміною підлоги, штукатурки або капітальним ремонтом будівлі (цей спосіб може застосовуватися разом з хіміко-механічним).

Якщо ви виявили або побачили кульки ртуті в будь-якому іншому місці, будь ласка, негайно сповістіть про це місцеві органи з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення або міліцію.

1.12 ХІМІЧНА НЕБЕЗПЕКА

Аварії (катастрофи) на підприємствах, транспорті та продуктопроводах можуть супроводжуватися викидом (випуском) в атмосферу і на прилеглу територію небезпечних хімічних речовин (НХР), таких як хлор, аміак, синильна кислота, фосген, сірчаний ангідрид та інші. Це являє серйозну небезпеку для населення, заражене повітря уражає органи дихання, а також очі, шкіру та інші органи.

Фактори небезпеки викиду (розливу) хімічно небезпечних речовин: забруднення навколишнього середовища, небезпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін.), крім того, внаслідок можливого хімічного вибуху виникнення сильних руйнувань на значній території.

ДІЇ У ВИПАДКУ ЗАГРОЗИ ВИНИКНЕННЯ ХІМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ:

- Сирени і переривчасті гудки підприємств - це сигнал "Увага всім". Негайно ввімкніть приймач радіотрансляційної мережі, або телевізор. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій.
- При оголошенні небезпечного стану уникайте паніки.
- Попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Виконайте заходи щодо зменшення проникнення отруйних речовин в квартиру (будинок): щільно закрийте вікна та двері, щілини заклейте.

- Підготуйте запас питної води: наберіть воду у герметичні ємності, підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук).
- Дізнайтеся у місцевих органів влади про місце збору мешканців для евакуації та уточніть час її початку. Підготуйтеся: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби.
- Перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.

ДІЇ У ВИПАДКУ РАПТОВОГО ВИНИКНЕННЯ ХІМІЧНОЇ НЕБЕЗПЕКИ:

- Уникайте паніки. З одержанням повідомлення (по радіо або іншим засобам оповіщення) про викид (розлив) в атмосферу НХР та про небезпеку хімічного зараження, виконайте передбачені заходи.
- Надягніть засоби індивідуального захисту органів дихання та найпростіші засоби захисту шкіри.
- По можливості негайно залишіть зону хімічного забруднення.
- Якщо засобів індивідуального захисту немає і вийти із району аварії неможливо, залишайтеся у приміщенні і негайно та надійно герметизуйте приміщення! Зменшить можливість проникнення НХР (парів, аерозолів) у приміщення: щільно закрийте вікна та двері, димоходи, вентиляційні люки, щілини в рамах вікон та дверей заклейте, вимкніть джерела газо-, електропостачання та загасіть вогонь у печах. чекайте повідомлень органів влади з питань надзвичайних ситуацій за допомогою засобів зв'язку.
- Знайте, що уражаюча дія конкретної НХР на людину залежить від її концентрації у повітрі та тривалості, тому якщо немає можливості покинути небезпечну зону не панікуйте і продовжуйте вживати заходи безпеки.
- Швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води та інші необхідні речі у герметичну валізу та підготуйтеся до евакуації.
- Попередьте сусідів про початок евакуації. Надайте допомогу дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
- Залишаючи приміщення (квартиру, будинок) вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.
- Виходьте із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру та обходьте тунелі, яри, лощини - в низинах може бути висока концентрація НХР.
- При підозрі на ураження НХР уникайте будь-яких фізичних навантажень, необхідно пити велику кількість рідини (чай, молоко, сік, вода) та звернутися до медичного закладу.
- Вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг, ретельно вимийте очі, ніс та рот, по можливості прийміть душ.

- З прибуттям на нове місце перебування, дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

НАДАННЯ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ ПРИ УРАЖЕННІ НХР.

В першу чергу негайно захистіть органи дихання від подальшої дії НХР.

Надягніть на потерпілого протигаз або ватно-марлеву пов'язку, попередньо змочивши її водою або 2% розчином питної соди у випадку отруєння хлором, а у разі отруєння аміаком - водою або 5% розчином лимонної кислоти. Винести потерпілого із зони зараження та забезпечити йому спокій і тепло.

Запам'ятайте! Перша медична допомога ураженим НХР в осередку хімічного ураження полягає у захисті органів дихання, видаленні та знезараженні стійких НХР на шкірі, слизових оболонках очей, на одязі та негайній евакуації за межі зараженої зони.

При отруєнні хлором винести потерпілого із зони зараження. При зупиненні дихання зробити штучне дихання. Шкіру, рот, ніс промити 2% розчином питної соди або водою.

При отруєнні аміаком винести потерпілого із зони зараження, шкіру, рот, ніс промити водою. В очі закапати по дві-три краплі 30% альбуциду, в ніс - оливкове масло.

При необхідності відправити потерпілого до медичного закладу.

1.13 РАДІАЦІЙНА НЕБЕЗПЕКА

Факторами небезпеки радіації є: забруднення навколишнього середовища, небезпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін.), внаслідок радіаційної аварії.

ДІЇ У ВИПАДКУ ЗАГРОЗИ ВИНИКНЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ:

- При оголошенні небезпечного стану не панікуйте, слухайте повідомлення.
- Попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Дізнайтеся про час та місце збору мешканців для евакуації.
- Зменшіть проникнення радіаційних речовин в квартиру (будинок): щільно закрийте вікна та двері, щілини заклейте.
- Підготуйтеся до можливої евакуації: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби, питну воду. Підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук).
- Перед виходом з приміщення від'єднайте всі споживачі електричного струму від електромережі, вимкніть газ та воду.

ДІЇ У ВИПАДКУ РАПТОВОГО ВИНИКНЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ НЕБЕЗПЕКИ:

- З одержанням повідомлення про радіаційну небезпеку негайно укрийтеся в будинку. Стіни дерев'яного будинку послаблюють іонізуюче випромінювання в 2 рази, цегляного - у 10 разів; заглиблені укриття (підвали): з покриттям із дерева у 7 разів, з покриттям із цегли або бетону у 40 - 100 разів.
- Уникайте паніки. Слухайте повідомлення органів влади з питань надзвичайних ситуацій.
- Зменшіть можливість проникнення радіаційних речовин в приміщення.
- Проведіть йодну профілактику. Йодистий калій вживати після їжі разом з чаєм, соком або водою 1 раз на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 0,040 г на один прийом; дітям від двох років та дорослим - по 0,125 г на один прийом. Водно-спиртовий розчин йоду приймати після їжі 3 рази на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 1-2 краплі 5% настоянки на 100 мл молока(консервованого) або годувальної суміші; дітям від двох років та дорослим - по 3-5 крапель на стакан молока або води. Наносити на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки 1 раз на день протягом 7 днів.
- Уточніть місце початку евакуації. Попередьте сусідів, допоможіть дітям, інвалідам та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу.
- Швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води, найпростіші засоби санітарної обробки та інші необхідні вам речі у герметичну валізу.
- По можливості негайно залишіть зону радіоактивного забруднення.
- Перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть протигаз (респіратор, ватно-марлеву пов'язку), верхній одяг (плащ, пальто, накидка), гумові чоботи.
- З прибуттям на нове місце перебування, проведіть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку шкіри на спеціально обладнаному пункті або ж самостійно (зняти верхній одяг, ставши спиною проти вітру, витрясти його; повісити одяг на перекладину, віником або щіткою змести з нього радіоактивний пил та вимити водою; обробити відкриті ділянки шкіри водою або розчином (типу ІПП-8), який буде виданий кожному. Для обробки шкіри можна використовувати марлю чи просто рушники.
- Дізнайтеся у місцевих органів державної влади адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

- Використовуйте для харчування лише продукти, що зберігалися у зачинених приміщеннях, консервацію і не зазнали радіоактивного забруднення; не вживайте овочі, які росли на забрудненому ґрунті; не пийте молоко від корів, які пасуться на забруднених пасовиськах.
- Не пийте воду із відкритих джерел та із мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки, колодязі накрийте.
- Уникайте тривалого перебування на забрудненій території.
- У приміщеннях, щодня робіть вологе прибирання, бажано з використанням миючих засобів.

- У разі перебування на відкритій, забрудненій радіоактивними речовинами місцевості, обов'язково використовуйте засоби захисту: для захисту органів дихання - протигазом, респіратором, ватно-марлевою чи протипиловою пов'язкою, зволоженою марлевою пов'язкою, хустинкою або будь-якою частиною одягу; для захисту шкіри - спеціальним захисним одягом типу ОЗК, плащем з капюшоном, накидкою, комбінезоном, гумовим взуттям і рукавицями.

1.14 ЗЕМЛЕТРУС

Фактори небезпеки землетрусів: руйнування будівельних конструкцій будинків та споруд; руйнування на потенційно небезпечних об'єктах, нафто- та газопроводах; утворення завалів; руйнування систем життєзабезпечення та розлами земної кори. Додатковою небезпекою є повторні поштовхи.

ДІЇ У ВИПАДКУ ЗАГРОЗИ ВИНИКНЕННЯ ЗЕМЛЕТРУСУ:

- Уважно слухайте інформацію про обстановку та інструкції про порядок дій, не користуйтеся без потреби телефоном.
- Зберігайте спокій, попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Навчіть дітей, як діяти під час землетрусу.
- Дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування місце збору мешканців для евакуації. Завчасно вирішіть, де буде місце зустрічі вашої родини у разі евакуації.
- Одягніться, візьміть документи та зберіть найбільш необхідні речі, невеликий запас продуктів харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик.
- Від'єднайте всі електроприлади від електромережі, вимкніть газ та систему нагрівання.
- Поставте на підлогу більш важкі та великі речі. Закріпіть речі, які можуть впасти і спричинити травми. Не ставте ліжко біля вікна з великим склом.
- Тримайте у зручному місці один або декілька вогнегасників. Тримайте шланги для поливу саду підключеними до кранів.
- З'ясуйте чи не знаходиться ваше житло чи місце роботи під загрозою затоплення (у разі руйнування греблі), зсуву або дії іншого стихійного лиха.
- Виведіть худобу на більш безпечну місцевість.

ДІЇ ПІД ЧАС ЗЕМЛЕТРУСУ:

- Зберігайте спокій, уникайте паніки.
- Дійте негайно, як тільки відчуєте коливання ґрунту або споруди, головна небезпека, яка вам загрожує - це предмети і уламки, що падають.
- Швидко залишіть будинок та відійдіть від нього на відкрите місце, якщо ви знаходитесь на першому - другому поверсі.

- Негайно залишіть кутові кімнати, якщо ви знаходитесь вище другого поверху.
- Негайно перейдіть у більш безпечне місце, якщо ви знаходитесь у приміщенні. Станьте в отворі внутрішніх дверей або у кутку кімнати, подалі від вікон і важких предметів.
- Не кидайтесь до сходів або до ліфта, якщо ви знаходитесь у висотній споруді вище п'ятого поверху. Вихід зі споруди найбільш буде заповнений людьми, а ліфти вийдуть з ладу.
- Вибігайте з будинку швидко, але обережно. Остерігайтесь уламків, електричних дротів та інших джерел небезпеки.
- Віддаліться від високих споруд, шляхопроводів, мостів та ліній електропередач.
- Зупиніться, якщо ви їдете автомобілем, відчиніть двері та залишайтеся у автомобілі до припинення коливань.
- Перевірте чи немає поблизу постраждалих, сповістіть про них рятувальників та, по можливості, надайте допомогу.

ДІЇ ПІСЛЯ ЗЕМЛЕТРУСУ:

- Зберігайте спокій, заспокойте дітей та тих, хто отримав психічну травму в результаті землетрусу, оцініть ситуацію.
- Допоможіть, по можливості, постраждалим, викличте медичну допомогу тим, хто її потребує.
- Переконайтесь, що ваше житло не отримало ушкоджень. Будьте дуже обережні, може статися раптове обвалення, загрожує небезпека від витоку газу, від ліній електромереж, розбитого скла.
- Перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання.
- Обов'язково кип'ятіть питну воду, вона може бути забруднена.
- Перевірте чи немає загрози пожежі.
- Не користуйтеся відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними приладами, газовими плитами і не вмикайте їх до того часу, доки не будете впевнені, що немає витоку газу.
- Не користуйтеся довго телефоном, окрім як для повідомлення про серйозну небезпеку.
- Не поспішайте з оглядом міста, не відвідуйте зони руйнувань, якщо там не потрібна ваша допомога.
- Уникайте морського узбережжя, де може виникнути небезпека від морських хвиль, спричинених сейсмічними поштовхами.
- Будьте готові до повторних поштовхів. Часто вони призводять до додаткових руйнувань.
- Дізнайтеся у місцевих органах державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

1.15 СЕЛЬ, ЛАВИНА.

Сель характеризується значною руйнівною силою ґрунту, що насувається, виникає раптово, рухається зі швидкістю понад 10 м/с, може сягати понад 15 метрів заввишки.

Лавина характеризується швидким, раптовим рухом снігу та (або) льоду вниз стрімкими схилами гір.

Основна небезпека селевих потоків та снігових лавин проявляється у вигляді безпосередньої ударної дії на людей та на перешкоди (споруди, будівлі, системи життєзабезпечення).

Фактори небезпеки селів та лавин: значна кількість травмувань і людських жертв; завалювання грязьо-кам'яною або сніговою масою та руйнування будинків і споруд, потенційно небезпечних об'єктів, доріг, мостів, інженерних споруд, систем життєзабезпечення; знищення лісових масивів та значні збитки сільському господарству.

ДІЇ ПІСЛЯ ЗЕМЛЕТРУСУ:

- Уважно слухайте інформацію по телевізору та радіоприймачу про обстановку, рекомендації про порядок дій.
- Зберігайте спокій, попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям та людям похилого віку.
- Запам'ятайте, що від селевого потоку можна врятуватися лише уникнувши його. При наявності часу завчасно організовується запобіжна евакуація населення.
- Підготуйте документи, одяг та зберіть найбільш необхідні й цінні речі, невеликий запас продуктів харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик, приймач на батарейках.
- Вимкніть електро-, газо- та водопостачання, загасіть вогонь у грубах.
- Закрийте щільно вікна, двері, вентиляційні та інші отвори.
- Винесіть із будинку легкозаймисті та отруйні речовини і по можливості заховайте в ямах чи погребях.
- Виходьте самостійно в безпечні підвищені місця у разі екстреної евакуації (маршрут евакуації повинен бути відомим заздалегідь).
- Шановні мандрівники, запам'ятайте ці попередження:
 - не виходьте у гори в снігопад та у негоду;
 - вивчайте перед мандрівкою у гори маршрут свого руху;
 - стежте у горах за зміною погоди;
 - запам'ятайте, що найбільш небезпечний період сходження лавин - весна та літо, від 10-ї години ранку до заходу сонця;
 - уникайте місць можливого сходження лавин (найчастіше воно трапляється при крутизні схилів понад 30°, якщо схил без чагарнику і дерев - при крутизні 20°; а при крутизні 45° лавини сходять практично після кожного снігопаду);

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ У РАЗІ СХОДУ СЕЛЕВОГО ПОТОКУ.

- Зберігайте спокій, уникайте паніки, при необхідності надайте допомогу інвалідам, дітям, людям похилого віку та сусідам.
- Почувши шум потоку, що наближається, негайно підніміться з дна лощини вгору по стоку не менше, ніж на 50-100 метрів. Тому, кого застав селевий потік, врятуватися, як правило, не вдається.
- Пам'ятайте, що під час руху селевого потоку розкочується каміння великої маси на значні відстані.

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ У РАЗІ СХОДЖЕННЯ СНІГОВОЇ ЛАВИНИ.

- Зберігайте спокій, уникайте паніки, при необхідності надайте допомогу інвалідам, дітям, людям похилого віку та сусідам.
- Почувши шум снігової лавини, що наближається, негайно заховайтеся за скелю, дерево, ляжте на землю, захистіть руками голову, притисніть коліна до живота, орієнтуючи своє тіло за рухом лавини і дихайте через одяг.
- Вас захопила та зносить лавина:
 - виконуйте плавальні рухи і тримайтесь, по можливості, з краю лавини, де швидкість руху менша;
 - спробуйте створити простір навколо лиця і грудної клітини у разі зупинки лавини - це допоможе вашому диханню;
 - не кричіть, якщо ви виявились всередині лавини, сніг повністю поглинає звуки, а крик та безглузді рухи лише позбавлять вас сил, кисню та тепла;
 - не панікуйте та не дозволяйте собі заснути;
 - пам'ятайте, що вас шукають і можуть врятувати протягом деякого часу

ДІЇ НАСЕЛЕННЯ ПІСЛЯ СХОДЖЕННЯ СЕЛЕВОГО ПОТОКУ ТА СНІГОВОЇ ЛАВИНИ.

- Повідомте, по можливості, про лихо органи місцевої влади найближчого населеного пункту, якщо ви опинилися поза зоною сходу лавини.
- Зберігайте спокій, заспокойте дітей та тих, хто отримав психічну травму в результаті селю (лавини), оцініть ситуацію.
- Вибравшись з-під лавинного снігу самостійно чи за допомогою рятувальників, обстежте своє тіло, зверніться до лікаря, навіть якщо ви вважаєте себе здоровим.
- Допоможіть, по можливості, постраждалим, викличте медичну допомогу тим, хто її потребує.
- Допоможіть, при потребі, рятувальникам у пошуку і рятуванні потерпілих.
- Повідомте своїх родичів про свій стан та місцеперебування. Не користуйтеся довго телефоном, окрім як для повідомлення про серйозну небезпеку.

- Переконайтесь, що ваше житло не отримало ушкоджень. Перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання. Не користуйтеся відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними приладами, газовими плитами і не вмикайте їх до того часу, доки не будете впевнені, що немає витoku газу.
- Тримайтеся подалі від будинків, стовпів електромереж, високих парканів.
- Не поспішайте з оглядом населеного пункту, не відвідуйте зони руйнувань, якщо там не потрібна ваша допомога.
- Дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

1.16 ЯК НЕ ПОСТРАЖДАТИ У НАТОВПІ

У місцях, де збирається дуже багато людей, наприклад, у школі, кінотеатрі, на стадіоні, мітингу, громадському транспорті і т.д., некеровані панічні дії натовпу можуть викликати навіть людські жертви.

ЯК НЕ ПОСТРАЖДАТИ У НАТОВПІ:

- Уникати натовпу і стовпотворіння. При русі в суцільному натовпі не напірати на тих, хто йде попереду.
- Якщо паніка почалася через терористичний акт, не поспішайте своїм рухом ускладнювати безладдя і не позбавляйте себе можливості оцінити обстановку та прийняти правильне рішення.
- Якщо в місцях великого скупчення людей побачите багато п'яних або сильно збуджених громадян - залиште місце події раніше або значно пізніше
- Старайся уникати затору, а головне - тих місць, де просування обмежують гострі кути, перила, скляні вітрини (кращих умов, щоб бути притиснутим, роздавленим і серйозно травмованим важко придумати).

Ситуація підвищеного ризику можуть виникнути при поїздки в громадському транспорті, де найбільше скупчення буває в часи пік та після закінчення масових заходів. Тому пам'ятайте наступні правила:

- Чекаючи автобус чи тролейбус, треба стояти на добре освітленому місці поряд з іншими людьми.
- Коли транспорт підходить, не стійте в першому ряді нетерплячого натовпу - вас можуть виштовхнути під колеса.
- Не спіть під час руху у міському транспорті можна отримати травму при різкому гальмуванні або маневрі.
- Не можна спиратися спиною на двері, по можливості треба уникати їзди на сходинках або в проходах.

- У разі виникнення пожежі в громадському транспорті треба всіма засобами боротися з панікою, рятувати в першу чергу дітей, людей похилого віку, інвалідів.
- Якщо біля виходу створилася давка, не приєднуйтеся до натовпу, краще вибийте вікно та самостійно вибирайтеся назовні, після чого починайте допомагати іншим.

1.17 НЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ І РЕЧОВИНИ

При виявленні небезпечних речовин і предметів (снарядів, бомб, мін тощо), а також хімічних речовин у вигляді аерозолу, пилу, в крапельно-рідинній формі з неприємним запахом необхідно:

- не доторкатися до небезпечних речовин і предметів;
- припинити доступ до виявлених небезпечних речовин і предметів;
- повідомити службу оперативного реагування району, міста, районну чи міську санітарно-епідемічну службу, управління (відділ) з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення, відділ внутрішніх справ.
- негайно вийти за межі зони зараження (забруднення);
- при попаданні отруйних речовин на шкіру, одяг, взуття негайно видалити їх ватним тампоном, папером або іншими підручними засобами;
- після виходу із зони зараження необхідно провести часткову обробку відкритих частин тіла водою, бажано з милом, полоскання рота, гортані, носа, очей;
- відчувши ознаки ураження, негайно звернутися до лікарні.

1.18 ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ

На території області продовжують мати місце випадки виявлення вибухонебезпечних предметів - боєприпасів часів Великої Вітчизняної війни, а також сучасних засобів ураження, що випадково стали доступними в результаті злочинної халатності осіб, які відповідають за їх збереження.

Знайдені боєприпаси (або предмети, що схожі на них) повинні бути знешкоджені тільки спеціалістами.

Про знахідку вибухонебезпечного предмету необхідно терміново повідомити місцеві органи державної влади (сільради, райвійськкомати, відділення міліції, відділи з питань надзвичайних ситуацій).

Ваші дії після виявлення вибухонебезпечного предмету:

- Зупинити будь-які роботи в районі небезпечного місця. Ні в якому разі не чіпайте підозрілий предмет.
- Організуйте охорону небезпечного місця.

- Не допускайте сторонніх осіб до небезпечного предмету, доки не прибули спеціалісти.

1.19 Правила виживання під обстрілом з "Града"

Система залпового вогню "Град" має репутацію грозної і страшної зброї, яка не залишає шансів на виживання. Однак, як показує досвід, можна залишитися в живих і під "Градом". Головне - не впадати в паніку і знати особливості цієї зброї. Минулого разу я розповідав, як вижити під час мінометного обстрілу. Як летить міна можна почути і відреагувати на неї. Снаряди з "Граду" летять вдвічі швидше за швидкість звуку. Почути постріл і звук летючої в тебе ракети неможливо.

Однак залп з "Граду" добре видно. Вночі це яскравий спалах на горизонті, вдень - димні сліди злітають ракет. Тому в першу чергу потрібно організувати чергування зрячих спостерігачів, які вчасно попередять про початок обстрілу. Звичайна дальність стрільби - від 5 до 20 кілометрів, і після сигналу від спостерігача є всього кілька секунд, щоб сховатися. Тому у людей, що знаходяться в зоні можливого обстрілу "Градами", дуже швидко виробляється специфічна звичка: вони постійно тримають у полі зору місцеві предмети, які можна використовувати як укриття.

Ракета "Граду" в рази потужніше мінометної міни. Важкий снаряд на надзвуковій швидкості і шість кілограмів вибухівки легко пробивають стіни будинків і ламають міжповерхові перекриття. Тому в будівлі краще ховатися в підвалі або на підлозі першого поверху. Вибирайте місце в кутку між несучими стінами, там менше шансів потрапити під обвалену стелю, і недалеко від вікна чи дверей, щоб можна було швидко залишити будівлю в разі влучення.

Осколково-фугасний снаряд "Граду" має контактний детонатор, який спрацьовує при ударі об землю. Як і у випадку з мінометом, оскільки після вибуху летять вгору і в сторони. Тому від осколків досить надійно захищають окопи, щілини, воронки, бліндажі. Якщо обстріл застав вас на відкритій місцевості - лягайте на землю і притискайтеся до неї якомога сильніше. У нас в підрозділі був випадок, коли під час несподіваного обстрілу боєць упав на землю біля паркану. Неповдалі розірвався снаряд, але людина залишилася неушкодженою - тільки один осколок пропалив одяг на його спині. Але на відстані 30 сантиметрів від землі і вище весь паркан був буквально усянений осколками.

На кожній пусковій установці "Град" - 40 снарядів, які при необхідності можна випустити за 20 секунд. При обстрілі снаряди рвуться один за іншим. Зазвичай дають залп приблизно з 10-30 снарядів, після чого уточнюють результати стрільби і коригують вогонь, або ж міняють позицію. Можливий і масований обстріл: в артдивізіоні - 18 бойових машин, які використовують і разом, і малими групами, і поодиночі. Тому не поспішайте виходити з укриття, почекайте хоча б 10 хвилин після закінчення обстрілу.

Розкид снарядів - 50-100 метрів. При обстрілі цілей в населених пунктах ракети часто рвуться на вулицях і залітають у житлові квартали. Страшно навіть уявити, скільки людей загинуло від цієї страшної зброї в своїх будинках, на вулицях, у дворах, в городах ...

Отже, основні правила виживання при обстрілі з "Граду":

- Почути надзвуковий снаряд неможливо. Організуйте постійне спостереження.

- Постійно тримайте в полі зору будівлі що поблизу, споруди, місцеві предмети, які можна швидко використовувати як укриття. З часом це увійде в звичку.
- Окопи, воронки, щілини захищають від осколків досить надійно. Якщо обстріл застав вас на відкритій місцевості - лягайте на землю.
- У будівлі краще ховатися в підвалі або на першому поверсі - в кутку, недалеко від вікна чи двері.
- Після закінчення залпу не поспішайте виходити з укриття. Зачекайте хоча б хвилин десять - цілком імовірно, що обстріл продовжиться.

1.20 Як вижити якщо в місті йде стрілянина

Коли почнеться стрілянина - негайно лягайте. Ні, я неправильно висловився - падайте! У квартирі на підлогу, під вікно. На вулиці - куди доведеться, бажано ногами в сторону пострілів, щоб зменшити площу ураження. Тільки не здумайте вибирати місце чистіше. Плюхайтесь, де стоїте. Хоч навіть в калюжу. Як кажуть військові - краще забруднитися грязюкою, ніж своєю кров'ю. І лише потім, озирнувшись, переповзайте в більш надійне місце. Найкраще в підземний перехід, через низько розташоване вікно в підвал або, розбивши вікно, в квартиру першого поверху. При їх відсутності - в канаву, за стовп, бетонний бордюр, смітєвий бак, урну і пр.

Вибираючи як укриття машини, віддавайте перевагу вантажівкам. Вони могутніше легковиків і тому краще захищають від куль. При цьому треба вибирати ті частини машини, де більше заліза, і намагатися триматися подалі від бензобака. Кабіна - прикриття сумнівне, так як прошивається кулею наскрізь!

Перерви в стрільбі використовуйте для тихого, по-англійськи, відходу Або зміни укриття на більш надійне. Тільки робіть це вкрай обережно! Те, що стрілянина вщухла, ще нічого не значить. Тиша бою - оманлива! У зв'язку з цим пересувайтеся тільки повзком, а не перебігайте. На людину що біжить майже всі стрілки реагують однаково - миттєвою чергою від стегна. Всі речі краще кинути і йти без нічого. Підтягання повзучою людиною якихось підозрілих предметів може бути витлумачено, як зміна позицій збройним противником. Саме тому:

Небезпечно піднімати зброю, що зустрілася вам на шляху. Для цивільної людини від неї більше шкоди, ніж користі. Тому що в людину з рушницею має право стріляти без попередження хто завгодно. Хоч ті, хоч ці. При несподіваній зустрічі з озброєними людьми ви повинні ... Не посміхатися і не сунути їм руки для рукостискання. А миттєво скинути ці руки вгору. Це універсальний жест доброї волі, буквально позначає - не стріляйте в мене, у мене немає зброї, я безпечний. І лише потім лізьте за документами.

Перестрілка у вашому будинку

Перебуваючи в квартирі, намагайтеся не наближатися до вікон. Вікна під час бою представляють собою найбільшу загрозу. Строго кажучи, безпечних місць у кімнаті, що потрапила під обстріл, немає! Сховавшись за підвіконням або стіною від прямих влучень, ви можете загинути від зрикошетив від стелі і стін куль. Тому відразу після початку стрілянини миттєво вимкніть світло, щоб вас не було видно. Тільки не встаючи в повний зріст, а з підлоги, дотягнувшись до вимикача який-небудь палицею (шваброю, ледаркою, трубою пилососа). А простіше - розбивайте лампочку, кинувши в неї важкий предмет.

При одиночній стрільбі можна притиснутися до стіни за вікном і збоку, тієї ж імпровізованій палицею, закрити штори, щоб стрілок не міг помітити ваші пересування по кімнаті. А потім вимкнути світло.

У будь-якому випадку, навіть якщо прозвучав один постріл, треба, використавши паузу в стрілянині, переповзти в приміщення, яка не підпадає під обстріл, а краще не має вікон. При інтенсивній і особливо вертикальній стрільбі краще переповзти у ванну кімнату і лягти в ванну, яка, завдяки своїй товщині, може захистити вас від куль і уламків. І не здумайте висовуватися на вулицю з метою з'ясування обстановки! При очікуванні бою можна вивісити на вікнах помітний здалеку плакат - "В цьому будинку мирні жителі! Не стріляйте!" Або білий прапор. Якщо до вас у квартиру вломилися бійці і стануть пересувати, ламати і валити на підлогу меблі, не намагайтеся їм перешкоджати! Це для вас ваша квартира - квартира. А для них всього лише зручна вогнева точка. І якщо вони влаштували таку метушню, значить, не виключено, що скоро в ваші вікна будуть стріляти і кидати гранати. Тому краще тихо підіть кудись до сусідів. І там, поки не перебиті труби, спробуйте запастися водою. Причому краще це зробити заздалегідь. Використовуйте всі наявні у вас ємності, аж до півлітрових банок і поліетиленових пакетів. Наберіть повну ванну (при обстрілі її неважко спорожнити). Вода стане в нагоді вам для приготування їжі, вмивання, але найбільше для гасіння пожежі. Вибухи гранат і потрапляння трасуючих куль в легкозаймисті покриття та меблі чреваті їх спалахом.

Чи приїдуть до вас пожежні машини - сумнівно. Так що доведеться розраховувати на себе і свою воду. Але не починайте, гасіння пожежі, поки бій не закінчиться! Не зайвим буде запастися піском. Наприклад, насипавши його в мішки. Крім гасіння пожежі пісок, вірніше, мішки з піском згодяться для захисту від куль і осколків. Ними можна обкласти місце, де ви спите, або закласти одне з вікон (бажано що виходить у двір, щоб воно не приваблювало уваги). Мішки з піском широко використовувалися у вуличних боях майже у всіх війнах. Продуктами харчування теж краще запастися заздалегідь. З тим, щоб не бігати в магазин (або на колонку за водою, якщо ви її не запасли), коли засвистять кулі. **А якщо виходити, то тільки в суто мирному одязі.** Накинутий на плечі плащ кольору хакі, офіцерський кашкет або сорочка захисного кольору можуть коштувати вам життя. Тому що під час бою стріляють не в людини, а в форму. І якщо ви наділи одяг військового зразка, значить, ви, самі того не знаючи, прирівняли себе до солдатів противника.

Особливо важливо пояснити це дітям! Вони обожають військову амуніцію. І обожають наслідувати військовим. Наприклад, як це стало зараз модним, пов'язувати на голови "спецназівські" хустки або размалевувати особа. Будь-яким способом треба вселити їм, що це небезпечно! Що краще бути без хустки, але живим, ніж в хустці або касці, але мертвим. Крім нагадувочого форму, не рекомендується надягати одяг яскравих забарвлень, по яким дуже спокусливо пристрілювати зброю. І не тягати предмети, навіть віддалено нагадують стрілецьку зброю. Не приймайте поз, схожих на пози ніби то ви наготові до стрільби. А то ви звалите на плечі рулон килима, а хто-небудь вирішить, що ви наводите на нього невідомої системи гранатомет. І встигне вистрілити першим.

Про життя в місті, де йдуть або щойно закінчилися повномасштабні військові дії, я розповім дуже коротко. Так як сподіваюся, що до справжньої війни справа не дійде. Якщо у людей, що опинилися в районі бойових дій, є час, то їм слід підготувати імпровізовані притулки. На випадок артобстрілів і бомбардувань найкраще вирити де-небудь на пусирі "землянки в три накату". В крайньому випадку щілини. Для захисту від стрілецької зброї обладнати притулок в підвалі, попередньо зміцнивши і упорядкувати його. І обов'язково запасти воду, їжу, теплі речі, освітлювальні прилади, медикаменти і примуси для приготування гарячої їжі. З підвалу

повинно бути як мінімум два виходи. Місце відпочинку бажано обкласти мішками з піском. Від виходу з притулку до вододжерела краще прокопати канаву-окопчик, за яким можна пересуватися рачки. В крайньому випадку, створити по дорозі максимум укриттів. Дуже багато людей гинуть при вимушених походах за водою, без якої на відміну від їжі важко прожити навіть кілька днів.

1.21 Як вижити при ядерному вибуху

При сучасних засобах зв'язку і оповіщення не дізнатися про небезпеку, просто неможливо. Тут ти можеш заперечити, що народ про все дізнається в останню чергу, коли рятуватися вже марно. Але якщо пригода справді серйозна, ти дізнаєшся про неї і від сусіда, і навіть від кішки.

Тому негайно включи телевізор або радіо і уважно прослухай інформацію про місце збору для евакуації та подальших інструкціях. Головне — дослухати все до кінця і не піддаватися паніці.

Почувши протяжний сигнал сирени, знай, що для укриття в безпечному місці у тебе є близько 10 хвилин. Якщо ти живеш в мегаполісі, сховайся в підземці метрополітену, але врахуй, що після сигналу тривоги вхід в метро закриється через 5 хвилин. Крім того, під багатьма багатоповерхівками, побудованими в радянський час, є бомбосховища. Навіть якщо їх вже давним-давно переробили під інші цілі, стіни залишилися тими ж і вони порятують від біди.

Якщо ти перебуваєш далеко від будь-яких бомбосховищ і підвалів або просто почав панікувати, сховайся в будь-якому будинку або за кам'яною стіною, закрій голову руками і відкрій рот. Запам'ятай: ні в якому разі не дивися на вибух, навіть якщо ти знаходишся далеко від епіцентру. Ти можеш осліпнути від спалаху.

Потрібно розуміти, що люди, яким не пощастило опинитися в епіцентрі вибуху ядерної бомби, не виживають. Товсті стіни бомбосховища можуть витримати вибух, однак вибухова хвиля знищить все живе. Якщо ти бачиш величезне скупчення народу, в паніці намагається потрапити в бомбосховище, краще не штовхайся з ними, а скоріше сховайся в якомусь підвалі. Так у тебе буде більше шансів врятувати своє життя.

Як вижити при ядерному вибуху: 9 правил поведінки, які можуть врятувати. Сподіваємося, не знадобляться...

В умовах ракетно-ядерного удару головне завдання — вижити. Тому не думай витратити час на збір коштовностей і гардероба на всі випадки життя. Достатньо взяти документи.

Тим, хто вижив після вибуху потрібно терміново йти подалі від епіцентру вибуху. В даному випадку невидимою небезпекою служить радіація. Військові будуть створювати спеціальні пункти, де будуть надавати необхідну допомогу, встановлювати особи потерпілих і відновлювати порядок.

Якщо в момент ядерного вибуху ти перебував у бомбосховищі, то залишайся в ньому ще кілька днів. Справа в тому, що тієї радіації, яка буде на поверхні, досить, щоб убити людину. Вже через 3-4 дні особливо небезпечні радіоактивні речовини знизять свою убивчу дію. Чим довше ти будеш ховатися в притулку, тим більше шансів залишитися живим і здоровим.

Якщо притулок частково зруйновано, у ньому не варто залишатися, навіть якщо є достатня кількість води і продуктів. Головна причина та ж — радіація. Швидше покинь зону епіцентру вибуху.

При виході на поверхню дотримуйся цю інструкцію. Захищай органи дихання протигазом або будівельної маскою, на крайній випадок підійде волога ганчірка. Якщо є можливість, уникай пересування під час вітру з боку епіцентру вибуху. Воду краще пити пляшкову, яка була розфасована до вибуху. Якщо такої немає, можна пити з джерел, поточних по напрямку до епіцентру вибуху, а не навпаки.

Спробуй закрити всі частини тіла, щоб на них не потрапляв радіоактивний пил. Поки ти не покинеш зону ураження, ховайся від дощів. Кожна крапля може бути смертельною.

Після прибуття в безпечну місцевість відразу ж прийми ванну, зміни одяг і приймай всі медикаменти, які дають медики. Не панікуй і по можливості допомагай іншим впоратися з бідою.

Чим швидше ти покинеш зону ураження, тим більше у тебе шансів вижити і залишитися здоровим. Але якщо сили тебе покинули, запам'ятай: не варто лягати на землю. Інакше уникати низин.